

Opponensi Vélemény
Mózes Ádám Diplomamunkájához
-Apátsági pálinka és lekvárfőző manufaktúra-

„Számomra a legfontosabb dolog az volt, hogy olyan épületet alkossak, amiben az alábbi három dolog: környezet, program és az anyag egyensúlyba kerül” (idézet Mózes Ádám diplomamunkájának szöveges leiratából)

Opponensi véleményem gerincét e három tényező mentén kívánom megalkotni, kiegészítve magáról a műről, a rajzról alkotott kritikámmal.

Környezet

Pannonhalma szó jelentését valami időtlen öröklét lengi körül. Ez az időtlenség, eleve meghatározza a dolgokhoz és a tervhez való viszonyulást.

A táj egyik legmeghatározóbb pontja az Apátság hegyre épülő sziluettje. A helyek, települések, házak e pont köré szerveződnek fizikailag és szellemileg is. Ádám terve is ehhez a viszonyulási ponthoz tartozó majorság része kíván lenni. A majorság az Apátságot, mint nem anyagi központot táplálja fizikai javakkal. A kettő együtt egész. Ezt egészítik ki azok a gyümölcsös kertek, amelyek terméséből a nedük készülnek majd. Így tud megvalósulni az a Bencés tézis, amely alapja rendnek és záloga jövőjének: Ora et Labora.

A majorság, mint önálló szerves egység jelenleg négy elemből áll, amelyből az egyiket lebontva kap helyet a manufaktúra. A döntés jó. A lebontásra ítélt épület egy családi-ház karakter jegyeit viseli magán, ami a majorság atmoszféráját nem tudja vállalni. Nem képes a helyhez és a programhoz szervesen kapcsolódni.

Az épület mellett lévő két hatalmas fa közül az egyik megmarad, ami a távolból jól definiálható attribútuma már a helynek. A ház a fa mellé épül. Kár, hogy csak a helyszínrajzon van feltüntetve ez a helyzet.

A tervezett épület tulajdonképpen kapuja a majorságnak, hiszen kapcsolata az apátsági területtel innen van. Egyszerre kell a majorság épületei által teremtett térre és az apátság felé viszonyulni. Ha a majorságot csak önmagában nézzük, akkor a telepítés kérdéseket vethet fel. Miért épp a gyümölcszeresztő góré épülete képez térfalat a központi tér felé, aminek ráadásul valószínűleg némi illata is van, ha beindul az erjedés, és miért nem a ház tornáca, amely mint köztes tér épp erre hivatott. Mondhatnánk, hogy a helyzet kifordított. Visszont ha területet az Apátsággal együtt nézzük, mint egység, akkor a döntés igazolható. A ház inkább az Apátság felé teszi súlypontját. A meghatározó épülettömeg és terasza az arborétum és a hegy felé nyit. A majorságot, mint beépítési archetípust, viszont magáévá teszi, a kerített beépítési helyzet követésével. (a cefreillat persze ettől még marad) Izgalmas az a folyamat, ahogy a ház a tervezés közben két részre bomlott. A két tömeg között, olyan új térség alakult ki, ami ennek az újnak teremti meg a saját auráját a majorságon belül. Sajátos pálinkás mikroklíma muslicákkal és illatfelhőkkel. A köztes tér kidolgozottsága, a házakkal való viszonya még nem teljesen kiforrott. Az adottság megvan, csak csiszolni kell.

Program

Végre kezdi ez az ország azt tenni, amihez a legjobb adottságai vannak. Gyümölcsészkedés. Még megtalálhatóak Kárpát-medencében azok az ellenálló alma, körte, meggy, cseresznye, szilva stb. gyümölcsfajták, amelyek Európában unikálisak. Ezt felismerni, és erre gazdaságot alapítani helyes. Egyfajta újrafelfedezése a vidéknek, tájnak, földnek és az ott lakó hitükben már fogyatkozó embereknek.

Pálinka és lekvár. Jó párosítás! Közös pontjuk a gyümölcs és a tűz. A lekvár készítéséhez a holdjárást kell jól ismerni, a pálinka művészet viszont már az alkímiai folyamatokhoz hasonlítható. A téma maga kezd egy kicsit divatosná válni, ami maga után vonhatja a felületességet. Jelen esetben az Apátság védjegye garancia lehet a piaci minőségre. A technológia a mai legmodernebb. Tornyos tálcás üstök hőfok és nyomásmérővel, beépített alkoholmérővel. Egyszóval a rendszer automata, ami a manufaktúra név hitelességét kérdőjelezi meg. Kérdés, hogy a kisüsti módszer nem rejt-e magában több autentikusságot és egyediséget, mint az előbbi.

Nem beszélve arról, hogy ennél a füstelvezetés miatt, olyan kéményre volna szükség, ami a pálinkafőzők hagyományozott formai védjegye és azok karakterológiájának meghatározó eleme lehetne.

A főzés technológiai rendszere ebben a léptékben és rendszerben kifogástalan.

A kóstoló és lepárló terület térbeli egybekapcsolása szép és „látványos” gondolat.

Kérdéses viszont számomra, hogy a kóstoló bejárati előterét az erjesztő épület oldalfalával zárni kell-e, vagy éppen a majorság központi terére nyitni, akár csak egy fedett-nyitott térrel, erősítve az odatartozás koncepcióját, ami ebben az esetben újabb kapcsolódási pont a majorság és az Apátság között. Az erjesztő így csak a lepárló rész, az öltözők és irodák mellett állna.

Jól diszponált az épület raktár tere, ami a szomszédos épület gazdasági udvarával tud együttműködni.

Anyag

Agyag. Mint a pálinkafőzés ez is egy újra felfedezett kor-szerűsített adottság. Külföldi jól ismert példákon keresztül -Roger Boltshauser, Martin Rauch, Marte und Marte- kell újra bátorságot nyernünk a vert fal építéséhez, és megismerni adottságait.

Jó érezni a rajzokból, a tervezett anyagokból áradó erőt. Hatvan köbméter agyag. Joseph Beuys természetes anyagokból alkotott tér és tömeg plasztikai sugároznak talán ilyen intenzitással.

Itt az anyag az ami. A purhabot, hézagtömítést, tartósan rugalmas kittet „kiszilózott” réseket nem érezni.

Az agyag az, amiben a hely és az ember is ott van. A hely adja az anyagot, annak színét sűrűségét, fizikai tulajdonságait, az ember pedig fallá, tömeggé, térré alakítja azt. Nem bír létrejönni két azonos felület. Ettől az inhomogenitástól kap az egész épület egyfajta természetes viselkedésmódot, ami az idővel együtt is folyton változó formai és felületi képet ad.

Az épület egésze jól ötvözi a hagyományos és mai építési módot. Az anyagokat a helyüknek és rendeltetésüknek megfelelően használja. A monolit látszóbeton, fémlamellák, fémlemez tető, teli üveg felületek, vízszigetelések mind a jelen kor-anyag lenyomatai. A szalma és vályogszigetelés, vert fal pedig az újra felfedezett hagyomány.

A faváz ritmust, rasztert, rendet adó ütemét, szerepét értem, de a vert földfal 50 cm szélességben statikailag nem indokolja mindenhol jelenlétét. Kérdés, hogy az egész épület kerületén kell-e használatához ragaszkodni.

Az anyag és a forma itt egymást szülte. A ház a pajta archetípusából eredezteti önmagát. A pajta, ami észrevétlenül élte át építészeti stílus-divatok viharos áramlatait csendben a házak mögé visszalépve éli önmaga örök ikonszerű életét.

Ádám manufaktúrája is ezt az anonim időtlenséget célozza meg. Kérdés itt az, hogy a közvetlen műépítész által tervezett épülettől elvárható-e ilyen tulajdonság. Jelen írás nem vállalja fel a válaszadás felelősségét, de svájci agyonismételt példák adhatnak némi támpontot a véleményalkotáshoz.

Rajzok

Egy diploma esetében a Mű többnyire maga a rajz. Ezért itt fontosnak érzem tárgyalását, pontosabban a különböző léptékű rajzok kritikáját. Minden léptéknek megvan kimondatlanul a maga jelentéstartalma. A különböző léptékek, a ház különböző mélységeiről beszélnek. Itt néhány lapnál érezni, hogy csak a rajzok nagysága nőtt, de jelentéstartalmuk ezt nem arányosan követte. Ez talán a számítógépes rajzolás technikai csábításából adódó könnyelműségnek tudható be.

A terv egészének bemutatása és grafikai kifejezésmódja viszont világos, hiteles és meggyőző.

A fent leírtak alapján Mózes Ádám munkáját a tisztelt diploma bizottság kitüntetett figyelmébe ajánlom.

Tisztelettel: Nagy György építész